Gücül, Edimsel, Devrimci Olay: Gezi İsyanı Üzerine

Ali Rıza Taşkale, Hacettepe Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, e-posta: alirizataskale@gmail.com.

Özet

Gezi İsyanı'nı ele alan çalışmalar her ne kadar kıymetli ve ufuk açıcı olsa da, isyanın özellikle bir yönünü ıskalamış gibi görünüyor: gücül ve edimsel arasındaki etkileşim. Bu makale bu önemli boşluğu, Gezi'nin özgürleşimci potansiyellerine eğilerek kapatmayı amaçlıyor. Makale isyanın devrimci olay kavramıyla yakından bağlantılı olduğunu, lineer-çizgisel zamanı çok aştığını tartışıyor. İlk önce isyana yol açan nedenlere kısaca değiniliyor. Ardından Gezi'nin edimsel koşullar ile gücül potansiyeller arasındaki etkileşimi nasıl mümkün kıldığı inceleniyor. Bu bağlamda devrimci bir olay olan Gezi İsyanı'na kairos kavramı açısından yaklaşılıyor. Kairos gücül ve edimsel, strateji ve afyon arasında bir bağ kurar. Makale son olarak, Gezi İsyanı'nın ortaya çıkardığı yeni özneleşme biçimlerini ve alternatif siyasal ve toplumsal olanakları inceliyor.

Anahtar kelimeler: Gezi, olay, gücül, edimsel, kairos.

Virtual, Actual, Revolutionary Event: On Gezi Revolt

Abstract

Though many readings on Gezi are fascinating and valid, they have missed especially one of the most significant aspects of the revolt: that of the link between the virtual and the actual. This paper fills that particular gap by demonstrating attention to the emancipatory aspects of the revolt. It argues that Gezi revolt is closely related to the idea of event, upending a linear, determinist time. Firstly, it briefly discusses the chain of events that triggered Gezi revolt. It then explores how Gezi mediates the actual conditions with the virtual possibilities. In this respect, Gezi as a revolutionary event is approached via the concept of kairos, establishing a link between the virtual and the actual, strategy and intoxication. Finally, the paper explores Gezi in relation to the emergence of new possibilities and subjectivities.

Key words: Gezi, event, virtual, actual, kairos.

Giriş

> *Devrimin başarısı içkindir ve insanlar arasında kurduğu yeni bağlardan oluşur – bu bağlar devrimin kaynaştırdığı malzemeden daha uzun ömürlü olmasa ve yerini çok geçmeden bölünmelere ve ihanete bırakmasa bile (Deleuze ve Guattari, 1994: 177).*

Gezi İsyanı hakkında çok şey yazıldı ve söylendi. Bazı dergiler Gezi özel sayısı yaptı,[1] isyana dair kitaplar yazıldı (Benlisoy, 2013; Göztepe, 2013; Özbank, 2013; Sönmez, 2013). İsyan üzerine yazılanlar arasında kıymetli ve ufuk

açıcı değerlendirmeler olduğu gibi, Gezi'nin ortaya çıkardığı yeni özneleşme biçimlerini, yeni muhalif oluş tarzlarını analiz etmekte yetersiz kalan çok sayıda yazı da kaleme alındı. Ayrıca Gezi'ye olan ilgi sadece Türkiye'yle sınırlı değildi, bazı uluslararası dergiler de Gezi'yi analiz eden özel sayılar yaptı.[2]

Ancak, gerek Türkçe gerek İngilizce yazılan makaleler Gezi'nin özellikle bir yönünü incelemeyi ıskalamış gibi görünüyor: Gücül (the virtual) ve edimsel (the actual) arasındaki etkileşim. İşte bu makale, bu önemli boşluğu doldurmayı amaçlıyor. Bundan hareketle, makale ilk önce gücül ve edimsel arasındaki sürekli etkileşime Gezi özelinde değiniyor. Ardından isyanın devrimci politika için yeni imkân sahaları açıp, alternatif düşünme biçimleri yarattığını tartışarak isyanın zamanını kairos kavramı üzerinden inceliyor. Kairos mümkün olmayanın mümkün hale geldiği devrimin zamanıdır. Bütün bu tartışmaları birleştiren ve makalenin de ana tartışmasını oluşturan kavram ise 'devrimci olay'dır. Bu bağlamda makale, Deleuzecü bir bakış açısıyla, Gezi İsyanı'nda merkezi rol oynayan öğenin, gücül ve edimsel arasındaki etkileşimi olanaklı kılan devrimci olay olduğunu ileri sürüyor. Lineer-çizgisel zamanı aşan Gezi, imkân yüklü 'açık' bir geleceğe ait olan ve alternatif olanaklar sahası açan bir olaydır.

İsyanın Öncesi

Başlarken belirtilmelidir ki, bu makalenin esas amacı AKP rejiminin ekonomi-politiğini analiz etmek değildir. Ancak yine de, Gezi İsyanı'na götüren süreci kısaca özetlemek yerinde olacaktır. Ki Gezi'yi ortaya çıkaran süreçte AKP'nin kültür savaşı siyasetinin yanı sıra piyasa toplumuna ve neoliberal devlet modeline tamamen eklemlenmiş olmasının da büyük payı vardır. Yani, Gezi İsyanı kadar onu ortaya çıkaran nesnel durum da önemlidir. Bu nesnel durum, AKP'nin yeni ekonomi-politik düzenidir.

AKP iktidarının 13 yıl boyunca neoliberalizm ve otoriter İslamcılığı bir araya getirmede son derece 'başarılı' olduğu söylenebilir. 13 senenin sonrasında ortaya çıkan, nihayetinde piyasa ilişkileri ve Sünniliğin güdülediği "neoliberal" ve "İslamcı" bir rejim oldu (Gündoğdu, 2013; Güngen, 2013; Boratav, 2013; Sönmez, 2013; Tonak, 2013). Bu rejim, AKP'yi ve yarattığı düzene mensup olanları iyiden iyiye zenginleştirirken, öte yandan da nüfusun büyük çoğunluğunu "açıktan mülksüzleştirme" stratejisi üzerinden işliyordu (Harvey, 2003). Nüfusun büyük çoğunluğu iyice mülksüzleştiriliyor, sermaye ise iktidara yakın bir avuç elitin güdümüne bırakılıyordu.

Hiç kuşku yok ki, bu piyasalaştırma, mülksüzleştirme, neoliberalleştirme süreci hem rızanın hem de zorun el ele gittiği bir süreçti. 2008 dünya krizinden sonra ise "İslamileştirme"nin daha açıktan devreye sokulduğu bir süreç yaşanmaya

başladı (Tuğal, 2015). Ancak, AKP rejiminin özellikle son yıllarda rıza üretme mekanizmalarının tıkanması, artık giderek zora, yani daha fazla şiddet ve otoriterleşmeye yönelmesine neden oldu (Benlisoy, 2013; Dölek, 2013 ve Sönmez, 2013). Bu yeni rejim, temsili demokratik ilkelerin bile uygulanamaz hâle geldiği ve yürütmenin kendi içinde giderek parti-devlete dönüştüğü son derece tehlikeli bir otoriterleşmeydi. Öyle ki, siyasal alanın ötesine taşıp doğaya ve yaşamın tümüne uzanan, müdahale eden bir biyopolitik genişlikte iş görüyordu. Bireylerin gündelik yaşam pratiklerinden, sağlık, ulaşım, eğitim gibi en temel kamusal haklarına ve ortak yaşam alanlarına kadar hayatın her alanını piyasalaştıran bir otoriterleşmeden bahsediyoruz. Özetle, AKP'nin neoliberal ve militarist İslamcılığı sadece siyasalı değil, doğa ve yaşamın kendisini de tehdit olarak gören bir ideolojiyle kendini ortaya koydu. İdeolojik ve kültürel bir eksen üzerinden yükselen bu İslamcılık ve otoriterlik, temsili demokrasinin en basit ilkelerini bile felce uğratmaktan çekinmiyordu.

Ancak, neoliberalizmle uyumlulaştırılıp kültürel çatışma öğesiyle her daim diri tutulan bu siyaset tarzının da bir sınırı vardı. Önemle belirtilmelidir ki, Recep Tayyip Erdoğan'ın şahsında simgeleşen bu baskı ve otoriterleşme bir kişisel savrulma hikâyesi değildi; neoliberal ve Sünni politikaların yerleşmesi için ihtiyaç duyulan mülksüzleştirme, sokağı zapturapt altına alıp toplumsal muhalefetin her türlüsünü tümden yok sayma, kriminalleştirme, gündelik hayat pratiklerini düşmanlaştırma mekanizmalarıyla işleyen son derece 'rasyonel' bir kültürel ve ideolojik inşa süreciydi (Benlisoy, 2013; Bürkev, 2013 ve Özuğurlu, 2013). Zaten AKP'nin en büyük başarılarından biri de buydu: Neoliberal İslamcılığın bütün unsurlarıyla yerleşmesi sürecinde ortaya çıkan çelişkileri kültür savaşı sonucunda ortaya çıkan kamplaşmayla idare etmek, ötelemek; böylece neoliberal politikaları mazlum İslamcı ve muhafazakâr bir söylemle meşrulaştırmak. Dolayısıyla, kitleler bir yandan benim *süreklileşmiş proleterleşme* dediğim bir süreçle zapturapt altına alınırken, diğer yandan da rejimin rıza üretme mekanizmalarının zora girdiği anda kültürel çatışma devreye giriyor ve süreklileşmiş proleterleşme sürecinin aksaması engelleniyordu.

Ve tepeden inmeci, eşitliksizçi, "kapkaççı" (Boratav, 2013) veya, Cihan Tuğal'ın sözleriyle ifade edersek, "yağma-haz-dindarlaşma"ya (Tuğal, 2015) dayalı bu mülksüzleştirme siyasetinin ana mekânı, kentler ve yaşam alanlarıydı. Kent mekânlarına ve yaşam alanlarına el konulup mülksüzleştirilen, kimliksizleştirilen, siyasetten men edilip yok sayılan kitlelerde, kısaca rejimin baskı ve şiddet siyasetinden nasibini almış bütün kesimlerde zaten bir homurdanma başlamıştı. Çünkü sadece klasik anlamda emek süreçleri ile yürüyen bir metalaştırma, proleterleştirme yoktu; aynı zamanda kültür savaşlarıyla bilinçleri de proleterleştiren, geleceksizleştiren bir siyasetti söz konusu olan (Bkz. Boratav,

2013; Geçgin, 2013; Sönmez, 2013; Tonak, 2013 ve Tuğal, 2013). Üreten emekçinin sömürüsüyle ifade edilen klasik anlamdaki proleterleşme, hayallerin ve bilinçlerin bile proleterleştirildiği bir neoliberal ve otoriter siyasetle el ele gidiyordu. Dolayısıyla, AKP'nin yeni ekonomi-politik düzeni sadece üretim değil; tüketim, boş zaman, bilinç ve hayal gücünü de kapsayan bir süreklileşmiş proleterleşme süreciyle iş görüyordu. Gezi aynı zamanda bu süreklileşmiş proleterleşme sürecinin bir sonucudur. Ercan Geçgin'in (2013) isabetle vurguladığı gibi:

> Klasik anlamdaki proleterleşme, üretim araçları elinden alınmış, feodalizmden kapitalizme geçiş sürecinde mülksüzleşmiş ücretli emeğin sömürüsü ile elde edilen artı-değer sürecine veya kapitalist sermaye birikimine gönderme yapmaktaydı. Bugünün endüstriyel toplumunda ise proleterleşme, artık sadece üreten emekçinin sömürüsü ile sınırlı kalmıyor; bireylerin dünyayı kavrama, algılama, arzulama, hayal etme kapasitelerinin ellerinden alınmasını içerecek şekilde genişliyor. Bu yeni proleterleşme süreci, 'kendi kendini yaratan insan'dan çoklu yabancılaşmaya yol açan ileri kapitalizmin 'kendi kendini yok eden insan'ına doğru kayışı da beraberinde getiriyor. Ücretli emeğin garantisinden bireyselliğin tüketime sigortalandırıldığı, geleceğin ise bu tüketim toplumu içerisinde ipotek altına alındığı bir proleterleşme sürecidir yaşadığımız zaman.

Özetle, bu süreklileşmiş proleterleşme ve otoriter İslamcılık kendinden olmayanları itibarsızlaştırmayı, yok saymayı bir siyaset biçimi haline getirmişti (Benlisoy, 2013). Fakat, rejimin kırılganlıkları arttığı oranda baskı ve şiddetin değdiği kitlelerin rahatsızlıkları da daha görünür hale geliyordu. Neoliberal ve Sünni hegemonyanın krize girdiği ilk olay, Recep Tayyip Erdoğan'ın Göktürk-2 uydusunun fırlatma töreni için gittiği ODTÜ oldu (Bkz. Taşkale, 2012a). Öğrencilerin Başbakan'ın gelişini protesto gösterileri, polisin sert saldırısıyla bir anda büyüyor ve boyutlanarak diğer üniversitelere yayılıyordu. Öyle ki, TEKEL direnişinden beri ortaya çıkmayan öfke hiç beklenmedik bir anda ODTÜ'de açığa çıkmış, bütün karalama ve suçlulaştırma girişimlerine rağmen günlerce sürmüştü. Rejim krizinin derinleştiği bir diğer olay ise, Beyoğlu ve çevresinin soylulaştırma, kentsel rant ve kimliksizleştirme siyasetiyle toplumsal muhalefetin merkezi mekânı olmaktan çıkarılmasına ve özellikle Emek Sineması'nın kapatılma girişimlerine karşı örgütlenen eylemler oldu. Taksim'in yayalara kapatılıp Emek'in yıkılmak istenmesine karşı düzenlenen ve kamuoyundan da büyük destek alan eylemler, uzun süredir sinyalleri gelen artçı başkaldırı dalgalarıydı (Benlisoy, 2013).

2013 1 Mayıs'ı ise, Gezi İsyanı'nın adeta habercisiydi.[3] 2013 1 Mayıs'ı, bu anlamda, Gezi İsyanı'na yol açan dinamiklerin birikip patlamasında önemli bir

uğrak görevi görmüştür. Taksim'in yeşil kalan son mekânı Gezi Parkı'nın yıkılıp yerine AVM ve rezidans yapılmasını istemeyen bir grup aktivistin öncülüğünde başlayan Gezi İsyanı ise, kısa süre içinde Gezi Parkı'ndan çıkıp Türkiye'nin birçok yerine yayıldı. Gezi İsyanı, bu nedenle, sadece "devlet destekli İslamizasyon"a karşı gelişen bir isyan değildi; aynı zamanda "devlet destekli neoliberalizme" ve iktidarın giderek artan baskı ve şiddet politikalarına da karşıydı (Dikeç, 2013). Başka bir deyişle, Gezi İsyanı aynı zamanda "burjuvalaşan" ve otoriterleşen neoliberal İslamcılığı da sanık sandalyesine oturtmuştu (Benlisoy, 2013; Boratav, 2013 ve Sönmez, 2013).

2013 Haziran ayı Türkiye tarihinde bir dönüm noktasıydı. Deleuze'e başvurarak söylersek, 'devrimci oluş'un ayıydı. Dolayısıyla isyandan çıkarmamız gereken derslerden biri insanların güçsüz, olanaksız olmadığıdır; insanlar kent mekânlarını ele geçirmek suretiyle haksızlıklara karşı isyan etme hakkına sahiptir. İsyana "tekinsiz bir sadakat" gösteren direnişçilerin hareket noktası, "şimdiki zamanın ve mekânın ötesine geçip, mevcut düzene namevcut bir düzenden, sonlu olana sonsuzluktan, ölümlü olana bir ölümsüzün gözleriyle bakmak suretiyle", kendilerine dayatılan kapitalist ve otoriter yaşamın "anlamsızlığını göstermek ve bu "militarist-kapitalist sistemin radikal dönüşümünü mümkün kılacak koşulların pratikte nasıl yaratılabileceğini teorik olarak açıklığa kavuşturmaktır" (Erdem, 2013: 19). Dolayısıyla, 'olay' uzakta değildir. O hâlde, Gezi İsyanı'nda merkezi rol oynayan öğe, gücül ve edimsel arasındaki etkileşimi olanaklı kılan 'devrimci olay'[4] kavramıdır.

Gücül/Edimsel

2011 yılı, Wall Street'i İşgal Et Hareketi, Arap İsyanları, İspanya'daki Öfkeliler Hareketi ve Türkiye ve Brezilya isyanları gibi önemli olayların gerçekleştiği bir yıl olarak şimdiden tarihe geçti. 2011 bu anlamda "militan" bir yıl olarak değerlendirilebilir (Taşkale, 2012b). Bu bağlamda, özellikle son yıllarda, sürekli tarihten ve düşünce dünyasından silinmeye çalışılan devrim düşüncesinin çağdaş toplumda hiç bitmeyen bir geri dönüşüne tanıklık ettik (Badiou, 2011; Hardt ve Negri, 2011 ve Žižek, 2011, 2012). Siyasetin yapısal eşitsizlik ve adaletsizlik dolu küresel ve militarist kapitalizm tarafından belirlendiği ve liberalizmin radikal sosyo-politik çatışma ve antagonizmayı barındırmayı reddettiği bir çağda, militan 2011 yılı başka bir dünyanın sadece mümkün olduğunu göstermedi; aynı zamanda başka bir dünya düşüncesinin dünyanın *bu* dünyada edimselleştiğini de ispatladı (Bkz. Nail, 2013).

Bununla birlikte, isyanlardaki artış devrim ve komünizm ideasının da sosyal bilimlerde iyice görünür hale gelmesine yol açtı, yazılan kitap ve makalelerin sayısı iyiden iyiye arttı (Badiou, 2012; Bauman, 2012; Bosteels, 2011; Dean,

2012; Diken, 2012; Douzinas ve Žižek, 2010; Graeber, 2011 ve Nail, 2013). Ancak, her ne kadar devrim düşüncesi çağdaş toplumda ve akademik yazında kendisine daha çok yer bulsa da, var olan literatürün devrim ideasının önemli bir boyutunu ıskaladığını görüyoruz: Gücül ve edimsel arasındaki ilişki. Makalenin bu bölümünde, Deleuze'e başvurarak, Gezi İsyanı'nı gücül ve edimsel kavramları eşliğinde analiz etmeyi deneyeceğim. Bu bağlamda Gezi İsyanı'nın gücül ve edimsel arasındaki sürekli etkileşimi mümkün kılan bir devrimci olay olarak anlaşılması gerektiğini iddia edeceğim.

Deleuze her zaman dünyayı farklı bir şekilde, oluş halindeyken görmemizi sağlayan yeni kavramlar üretmiştir. Yeni kavramların üretilmesi dünyayı ve zamanı çizgisel, belirlenimci ve konformist bir zaman açısından görmek yerine, oluşun ve gücüllüğün perspektifinden görebilmemiz anlamına gelir. Gücül, potansiyelleri ve olanakları şimdide gerçek kılabildiği ölçüde, gerçeğin bizzat kendisidir. Yeni zamansallıklar ve siyasal özneleşme biçimleri tasavvur etmenin yollarını ancak böyle bir zeminde keşfedebilir; devrimci olaylara yol açan yaşam ve varlığa dair yeni perspektifleri ancak bu temelde yaratabiliriz. Deleuze'e göre tarihin anlamı da budur zaten: Her şeyin tarihsel ve olumsal olduğu devrimci bir oluş süreci. İşte felsefe gücülün kavranması girişimidir, çünkü edimseli üreten gücüldür. Diğer bir deyişle, Deleuze'e göre (2006: 388) yaşam, "gücüllüklerden, olaylardan, tekilliklerden oluşmuştur. Gücül dediğim, gerçeklikten yoksun bir şey değildir. Bilakis, gücül kendisine en uygun gerçekliğini veren düzlemi izleyerek bir edimselleşme sürecine angaje olandır."

Deleueze'e göre toplum, değişim potansiyelleri içeren gücül bir boyuta sahiptir. Gücül, toplumların farklı şekillerde kurulabileceğine, hayal edilebileceğine dair inançtır. Bu nedenle, toplum sadece fiili özellikleriyle, elle tutulur gözle görülür nesnel gerçekliklerle ele alınıp incelenecek bir kavram değildir. Toplum yalnızca ölçülebilen, görülebilen ampirik özelliklerle kavranabilecek bir yapı arz etmez. Çünkü toplumun değişim potansiyellerinin gücül niteliği, bilinen ve görünen fiili özelliklerinden fazladır hep.

Gücül, bu anlamda, her toplumsal ilişkinin farklı olabileceği, yeniden düşünülebileceği ve başka biçimlerde yeniden edimselleşebileceği olgusunun göstergesidir. Deleuze (1994: 10) bu bağlamda gücülün her zaman olayla ilişkili olduğunu söyler; tarih bilinmeyen potansiyelliklerin ve aktörlerin kökten yeni olaylar yaratabileceği bir tiyatro sahnesi, gücül bir sahadır. Olay, bundan ötürü, "toplumsal belirlenimcilik ve tarihsel nedenselliğin tam kalbinde kesintiler" meydana getirme gücüne sahiptir (Deleuze, 2004: 199). Olay verili düzenin, tarihin salt tekrarının sekteye uğratılması çağrısıdır. Bilinmeyen potansiyelliklerin tanınması, olayın gücül veçhesinin tanınmasına da yol açar.

Fakat olay sadece gücül bir temelde düşünülemez, meselelerin mesele olarak adlandırılması ancak çözümler vasıtasıyla mümkündür (Deleuze, 1994: 163). Zaten olay edimselleşmeyi reddetmez; fakat edimselleşmenin mutlaklık olarak ele alınmasını, ona bir öncelik tanınmasını ise kabul etmez. Tam da bu bağlamda, Badiou (1999) ve Hallward'ın (2006), Deleuze'ün devrim kavramının "edimsel potansiyelin siyasal hiyerarşisi"ni yaratabileceğini tespitinin haksız olduğunu belirtmek yerinde olacaktır. Zira, Deleuze'de edimsel asla gücülden bağımsız değildir. Siyasal bir hiyerarşiye gönderme yapmak bir yana, devrim gücül ve edimselin sürekli birbirleriyle etkileşim halinde olduğu hiç bitmeyen bir oluş sürecidir. Özetle, Deleuze'ün devrimci olay kavramı ne "bu dünyaya kayıtsız"dır (Hallward, 2006: 162), ne de "radikal özgürleşimci politikanın temellük edilmesi"ne (Bosteels, 2011: 33) dayanır. Bilakis, Deleuze için devrimci olay, hem *burada* olan ve *bu* dünyada eyleyen, hem de özgürleşimci potansiyellerin iktidar tarafından temellük edilmesi tehlikesi karşısında yeni kavramlar ve yaşam ve düşün biçimleri yaratmayı elzem gören bir düşüncedir. Deleuzecü devrimci olay kavramı temsili mekanizmalarca asimile edilemeyecek denli güçlü bir potansiyelliğe sahiptir: Gücül ve edimsel arasında sürekli bir etkileşimle kendini var eden özne, sürekli bir dönüşüm içindedir.

Diğer bir deyişle, devrimci olay gücülden olduğu kadar edimselden de bağımsız düşünülemez. Fakat bu, gücül ve edimselin "eşit" görüleceği anlamına gelmez (Deleuze, 1990: 37). Deleuze'e göre olay bir edim, gücül bir potansiyeldir; edimselle mücadele halinde olan bir aşırılıktır. Kısaca söylersek, olay hem edimsele hem de gücüle, yani sonsuz tekil potansiyellik serisine gönderme yapar. Nitekim olay tekildir. Bu yüzden devrimci olaylar sadece edimselleşme biçimleri ve mekanizmaları nedeniyle değil, taşıdıkları tekil potansiyeller, gücül imkânlar nedeniyle de ilginçtir. Devrim kavramının önemli yanlarından biri "yapmama potansiyeli"dir (Agamben, 1999: 179). Dolayısıyla devrim, gücül yanının edimselde tüketilememesi ölçüsünde de anlamlıdır. Başka bir deyişle, kendisini "edimselde muhafaza eden" (Agamben, 1999: 183) gücül bir potansiyel her zaman vardır. Devrimci fikirlerin edimselleşmesi ile potansiyel olarak tüketilememesi arasındaki fark ısrarla vurgulanmalıdır. Devrim fikri kendini gerçekleştirse bile potansiyel olarak tükenmez. Devrimci olayın gücü, edimselde tüketilemeyen bir güçtür.

Dolayısıyla, devrimci olaylar başarısızlığa uğrasa bile insanların devrimci oluşları kaçınılmaz bir gerçekliktir. Yenilseler bile mevcut düzen olumsuz olarak etkilenir, meseleler değişir (Deleuze ve Guattari, 1994: 177). Ancak, olayın başka bir boyutu daha vardır. Olay gücül bir problem olabilir, ama çeşitli biçimleriyle somut tarihsel durumlarda edimselleşir (Bkz. Diken, 2012: 7-8). Olayın üretken boyutu da burada saklıdır: edimselleşme sürecinde yüzey adeta bir tiyatro sahnesine

dönüşür, gücül fikirler bu sahnede kendilerini gösterip üretken sonuçlar ve tekillikler olarak edimselleşir. Dolayısıyla olay, edimselden ayrıştırılamayan bir nitelik taşır. Böyle bir edimselleşme ise olayın tarihe ve şimdiye "zamansız" bir müdahalede bulunmasını gerektirir: Amaç "zamanımıza aykırı" eylemek, böylelikle, "zamanımız üzerinde ve umalım ki gelmekte olan zamanın yararına" (Nietzsche, 1991: 60) eylemektir. Devrimdeki gücül fazlalık edimsel koşullarda kendini tüketmeyecek kadar güçlü olduğu için hep 'gelecek' olanla ilişkisi içinde ele alınmalıdır. Olayın zamanı hep 'gelecek' olandır. Kuşkusuz ki bu, geleceğe ilişkin vaatler doğrultusunda eylediğinden dolayı değil, var olan düzenle bağını koparmasından dolayı böyledir. Gücülün edimsele açılmasını sağlayan da bu kopmadır. Olay, bu bağlamda, akışı değiştirip yeni bir toplum ve gelecek inşa etme düşüncesiyle zamana, şimdiye yapılan bir müdahaledir.

Olay, içinde gerçekleştiği verili düzenden ayrıştırılamaz. Örneğin, günümüzün egemen ideolojisi neoliberalizm olduğundan, olay politikası neoliberalizme karşı koymak zorundadır. Olay politikasının gücül bir boyutu vardır, ama olayın mümkünatı günümüzün neoliberal toplumunda edimselleşir. Farklı söylenecek olursa, olay gücüldür çünkü bilinmeyen olanaklara ve öznelliklere gönderme yapar, aynı zamanda edimseldir çünkü kendini somut durumlarda ifade eder. Önemli olan, gücül ve edimsel arasındaki etkileşimli yüzeydir. Öngörülemeyen yeni olasılıkların gücül boyutu her zaman edimsel boyutuyla ilişki içindedir. Bu nedenle, gücül ve edimsel birbirine derinlemesine bağlıdır.

Özetlemek gerekirse, toplumun gücül boyutu radikal değişim için, devrim için yeter şart değildir. Devrim 'steril' bir düşünce olmadığından, taşıdığı gücül boyut aynı zamanda potansiyelini edimselleştirmelidir. Devrim hem gücül hem edimsel, hem tarihsel bir süreç hem bir idea olduğuna göre, "devrimlerin tarihsel sonuçları ve insanların devrimci oluşları" (Deleuze, 1995: 171) birbirine karıştırılmamalıdır. Devrim gücül fikirlerin, değişim potansiyellerinin edimselleşmesi sürecinde yoğunlaşmasıyla meydana gelir: İdea olarak devrim ve edimsel gerçeklik olarak devrim. Devrim bu bakımdan gücül bir problemdir ama değişik koşullarda, somut durumlarda edimselleşen toplumsal bir ideadır aynı zamanda (Diken, 2012: 9-10). Kısacası, devrim edimsel olandan ayrı düşünülemez, devrimci fikirler edimselleşme olmadan ayakta kal(a)maz. Devrim bir idea olarak hem aşkın bir karakter taşır, hem de içkin: Gücül fikirlere referans verdiği için aşkındır; fikirlerin gerçekleştiği, edimselleştiği oranda da içkindir. Yani idea, edimselleşmelidir.

Yani, olayın edimselleşmesi olayın gücülleşmesinden ayrı değildir. Olay, gücül ve edimsel arasındaki sürekli etkileşim sonucu ortaya çıkar. Deleuze'ün siyasi ontolojisi açısından bakıldığında, Gezi İsyanı'nı devrimci bir olay haline getiren

şey, isyanın en baştan itibaren tek bir hat üzerinden dağılmayıp, iki tip çokluk, yani gücül ve edimsel üzerinden yayılmasıdır. Gezi İsyanı'nda gücülleşme ve edimselleşme devamlı bir etkileşim içinde olmuştur. Direnişçiler hem şimdiki zaman ve mekânın ötesine geçen gücül fikirlerle hareket etmiş, hem de bu gücül fikirlerin edimselleştiği mekânlar (Gezi Parkı) yaratmıştır. Gezi bu nedenle sürekli aynı içerikle hareket eden, birbirini izleyen benzer birliktelikler olarak ilerleyen homojen zaman akışını bozguna uğratmıştır. Gezi İsyanı süresince daha önce hayal edilemeyen yaşanır hale gelmiş, zaman daha sonsuz ve yeni bir içeriği tekrarlayan devrimci bir zaman olarak tecrübe edilmiş, tekil olduğu kadar evrenselleşen de bir potansiyellik açığa çıkmıştır. Gezi İsyanı tekildir, çünkü siyasal temsil mekanizmaları ve rejimlerince temsil edilemeyecek denli güçlü bir potansiyele sahiptir; Gezi İsyanı aynı zamanda evrenseldir, çünkü dünyanın birçok yerinden insanın gücül ve edimsel olarak katılımına imkân vermiştir. İsyan bu anlamda şimdiki zamanın 'normal' akışını değiştirip yeni bir toplum getirme düşüncesiyle zamana, mekâna, şimdiye müdahale etmiştir. Gezi soyut ve gücül *başka* bir dünya düşüncesinin, *bu* dünyada eyleyip somut sonuçlar üreten somut özneler üzerinden dağıldığı devrimci bir olaydır.

Gerçekten de Gezi İsyanı bize, tarihin insanların yeni olaylar yaratabileceği bir tiyatro sahnesi, gücül bir imkân olduğunu gösterdi. Kısacası, olay çok uzun bir süredir titrek kalan insanlar tarafından gerçekleştirildi: Yaşayan ancak yaşama dair kararlarda sözü dâhi geçmeyen Türkiye yurttaşları. Başka bir ifadeyle, Gezi İsyanı insan kavramının olaya bağlılığını gösterdi. Önceden mümkün görünmeyen olay, isyanla birlikte mümkünün bizzat kendisi haline geldi. İsyan bir yandan AKP rejiminin baskı, şiddet ve açıktan mülksüzleştirme siyasetinin bir eleştirisini içeriyordu; diğer yandan ise ortaya çıkan enerjinin ve direniş biçimlerinin temsili demokrasi ve otoriter kapitalizm tarafından temellük edilemeyecek denli güçlü olduğunu imliyordu. Çünkü isyan, doğrudan demokrasi, kolektif dayanışma ve eşitlik temelinde gelişen yeni bir siyasal biçim ve imkân sahası yarattı.

Peki, Gezi İsyanı'nın devrimci işaretlerini nasıl okumamız gerekiyor? Benjamin (1999: 482; ayrıca bkz. Žižek, 2012: 128) şöyle yazar: "Geçmiş edebi metinlere kendi imgelerini yansıtmış, bu imgeler bir ışığa duyarlı bir plaka üzerine ışıkla yazılmıştır. Bu tür yüzeyleri en iyi şekilde taramaları için planlamacıları gayet aktif şekilde donatan tek şey gelecektir. Gezi İsyanı, olası devrimci bir gelecekten izler ve işaretler taşır. 'Devrim gerçekleşti' gibi vülger ve ortodoks iddialardan ziyade, Benjaminci diyalektik imgeler çerçevesinde anlaşılmalıdır. Tam da bu yüzden, Žižek'in de altını çizdiği gibi (2012: 128), "alışılagelmiş tarihselci perspektifi, bir olayı doğuşu ve bağlamı aracılığıyla anlama çabasını tersine çevirmeliyiz." Tarihselcilik devrimci olayları kavrayamaz: İsyan ve devrimleri klasik tarihselci

görüşle analiz etmek yerine, gücül ve edimsel arasındaki etkileşimi olumlayarak analiz etmemiz gerekir. İkisi arasındaki bağ, bizim Gezi İsyanı'nı "şimdinin içinde saklı bir potansiyel" olan ütopyacı bir gelecekten devrimci bir işaret olarak görmemizi sağlar. Devrim devam eden bir süreci imler. Bu bağlamda önemli olan gelecekten işaretler ile "geleceğin radikal açıklığı" arasındaki etkileşimdir (Žižek, 2012: 128). Çünkü gelecek, öngörülemeyen ve beklenmedik olanakları içeren ütopyacı, özgürlükçü bir gelecektir.

Kairos

Gezi İsyanı devrimci politika için yeni olanaklar açmıştır. İsyan olanak yüklü 'açık' bir geleceğe aittir. Bu anlamda isyanın zamanı başka bir zamandır, her şeyin mümkün hâle geldiği *kairos* anıdır. Kairos, ölçülebilen, kronolojik boş zamana gönderme yapan bir kavram değil. Aksine, eylem ve oluş anını yakalamaya dönük bir karar anıdır. Zamana yapılan bilinçli insan müdahalesinin zamanın 'normal' akışını bozguna uğrattığı, yeni bir gelecek ya da gelebilecek başka bir toplum inşa etmek için kronolojik, boş zamanın askıya alındığı bir karar anına işaret eder kairos. Kısaca ifade etmek gerekirse, kairos kronolojik zamana karşı ortaya çıkan bir otonominin, özgürlüğün zamanıdır (Agamben, 2007: 115). Kairos olayın zamanı, yeni imkânlar sahası açan devrimin zamanıdır. Bu yüzden, kronolojik zamanın normal seyrine yapılan 'zamansız' bir müdahaleyi içerir. Ancak, anı ele geçirmek isteyen kairos'un ikinci bir boyutu daha vardır: An tarafından 'ele geçirilmek'. Özne anı ele geçirirken, o sihirli an da özneyi ele geçirir. Aktör bu yönüyle ana layık olur. Yani aktör hem anı *yakalar*, hem de an tarafından *yakalanır* (Bkz. Diken, 2012: 35-6).

Kairos bireyin siyasal bir özne haline geldiği devrimci olay anıdır. Dolayısıyla kairos sadece stratejik bir biçimde, anı ele geçirilmesi gereken bir şey olarak görmez; özne anı yakalamaya karar verirken, kendisini de ana bırakır. Kairos'un ilk boyutu anı belirlemeye dair bir karar verdiği için stratejiktir; verili durumdaki işaretlerin okunması, yorumlanması temeline dayanan rasyonel bir karar anıdır; fırsatları değerlendirip "zamanın akışını değiştirmek için zamana doğru eyleyen" (Dillon, 2008: 13) bir karar anı. Kairos'un ikinci boyutu ise, an tarafından ele geçirilmeyi içerdiği için bir nevi afyon gibidir. Yani kairos, strateji ve afyonun (sarhoşluk) içsel birlikteliğidir. Kairos'un birinci boyutu (karar anı) olayı edimselleştirmeye yönelikse, ikinci boyutu ise an tarafından belirlenmeyi içerdiği için (sarhoşluk) öznenin özne olarak dönüşümünü gerektirir (Bkz. Deleuze, 1990: 148-151). Başka bir deyişle, kairos aynı anda hem strateji ve rasyonel düşünme, hem de afyon işlevi görür; hem edimseldir, hem de gücül. Kairos anında kişi "hem karar veren hem de karara tabi olandır" (Dillon, 2008: 13). Kairos fiili koşulların gücül fikirlere temas ettiği, iki boyutun birbiriyle iç içe geçtiği devrimin zamanıdır.

Bu yüzden, yaşadığımız her an kritik bir önem taşır, çünkü her tarihsel anda özgün bir "devrimci fırsat" vardır (Benjamin, 2003: 402). Bu demektir ki, devrimci öznede an tarafından ele geçirilmiş olmaktan kaynaklanan bir sarhoşluk vardır. Fakat sarhoşluk devrimci özne için tek başına yeterli değildir; çünkü "vurguyu yalnızca onun [sarhoşluğun] üzerine yapmak, devrime yönelik metodolojik ve disipliner hazırlığı tümüyle *fitness egzersizlerine* ve peşinen kutlama arasında salınan bir praksise tabi kılmaktır" (Benjamin, 2005: 216). Bu nedenle, sarhoşluk ve devrimci strateji birbirinden ayrı tutulmamalıdır. Devrimci olay sarhoş özneyle ilgili olduğu kadar stratejiyle de ilgilidir. Özne bir yandan anı ele geçirmelidir, diğer yandan da an tarafından ele geçirilmelidir. Zamanda yaşayıp zamana zamansız müdahale eden kişi hem anı yakalamalıdır hem de an tarafından yakalanmalıdır; hem anı şekillendirmelidir hem de an tarafından şekillendirilmelidir. Özetlersek, olayın stratejik zamanlaması ve olaya "sadakat", çiftte bir zorunluluk oluşturur. "Devrime yol açan ne olursa olsun, gerçek tarihin anlamlı zamanına aittir" (Sloterdijk, 2010: 65). Bu anlamlı zamanın ve tarihin seyri, strateji ve sarhoşluğun özgün bir birleşimidir. Eğer tutku yoksa görmek asla mümkün olmaz:

> Bugünün ilerici liberalleri çoğu zaman bir "devrim"e katılmak istediklerini söyleyip dert yanarlar, fakat bu devrimi ne kadar arasalar da bir türlü "göremez"ler (toplumsal uzamın neresine bakarlarsa baksınlar, böyle bir faaliyetle ciddi ciddi uğraşacak iradeye veya güce sahip bir siyasal aktör göremezler). Kısmen haklılık payı olabilir; ancak liberallerin bizzat bu tutumunun da sorunun başlı başına bir parçası olduğunu eklemek gerek. Devrimci bir hareket "görmek" için öylece beklersek, böyle bir hareket elbette asla ortaya çıkmayacak, kimse bunu asla görmeyecek. Hegel'in görünüşleri asıl gerçeklikten ayıran perdeye dair söyledikleri (görünüş peçesinin ardında hiçbir şey yoktur; bakan özne oraya ne koyarsa o olur) devrimci süreçler için de geçerlidir: "Görmek" ve "arzu" burada ayrılmaz bir biçimde birbirine bağlıdır, yani devrimci potansiyel nesnel bir toplumsal olgu gibi orada öylece keşfedilmeyi beklemez, onu ancak "arzuladığımız" (bir hareketin parçası olduğumuz) ölçüde "görebiliriz" (Žižek, 2007: 5).

Olay, kairos'un her iki boyutundan, yani strateji ve sarhoşluktan oluşur. Sarhoşluk olmadan olay gerçekleşmeyeceği gibi strateji olmadan da olay diye bir şey olmaz. Devrim bir sarhoşluktur, fakat strateji eksikliği sarhoşluğu boğar.

Arzuyu ve görmeyi, sarhoşluğu ve stratejiyi birleştiren devrimin zamanı kairos, bu bakımdan tam bir cehennem olan kronolojik, boş zamana karşıttır. Kısaca, kairos insanın "kendi inisiyatifiyle", en uygun fırsatı yakalayıp "o an içerisinde kendi özgürlüğünü seçtiği zamandır. Tıpkı hazzın tam, süreksiz, sonlu ve bütüncül zamanının kaba tarihselciliğin boş, kesintisiz ve sonsuz zamanına karşı

düzenlenmesi gerektiği gibi, otantik tarihin kairolojik zamanı da sözde-tarihin kronolojik zamanına karşıt olmalıdır" (Agamben, 1993: 104-105). Kairolojik zaman, bu bakımdan, hem anın algılanmasını hem de ele geçirilmesini içeren, eyleme geçmek ve siyasal müdahalede bulunmak için uygun bir zamandır (Bkz. Dillon, 2008). Zaten devrim bir oluştur ve devrimci oluşlar kronolojik zamana indirgenemezler. Gezi İsyanı'nın zamanı, her şeyin olanaklı hale geldiği benzersiz bir kairos anıydı. İsyan, kronolojik boş zamanın olağan akışına yapılmış bir müdahaleydi. Her şeyden önce, isyan kitlelere bir karar anı sundu: Devrimci olaylar veya statükonun devamı. Direnişçiler hem anı yakaladılar, hem de an tarafından yakalandılar; hem anı belirlediler, hem de an tarafından belirlendiler; hem anı ele geçirdiler hem de an tarafından ele geçirildiler. Bir nevi arzu ve görmenin, sarhoşluk ve stratejinin el ele gittiği bir istenç dirilmesiydi, tanıklık ettiğimiz.

Bununla birlikte, Taksim Gezi Parkı başta olmak üzere Türkiye'de pek çok mekân hem edimsel hem gücülün bir araya geldiği merkezler haline gelerek, olayın topolojik uzamının ampirik uzamına indirgenemeyeceğini gösterdi. Tam da bu yüzden, mekânın siyasal gücünü hiçbir zaman küçümsememiz gerekir, çünkü "mekân politiktir" (Lefebvre, 1976: 33). Mekân bir eleştiri, uyuşmazlık ve isyan mekânına dönüşüp yeni imkânlar ve dünyalar doğurabilir. Bu anlamda Gezi Parkı bize, insanların mekânları siyasal enerjinin depolandığı ve devrimci olayların ortaya çıktığı yerler olarak nasıl etkili bir şekilde kullanabileceklerini gösterdi. Gezi'yle beraber halkın mekânları yeniden düşünmesi, mekânlarda yaşayıp mekânlarda karar alması doğrudan demokrasinin en güzel örneklerini sundu. Sermayenin serbest dolaşımı görünmez bir soyutlama olarak var olurken, bir yeri işgal etmek son derece somuttur, 'umut mekânları'nda gerçekleşen görünür bir var olma halidir. Gezi Parkı'nda direnişçiler piyasa veya kapitalist rekabet yerine işbirliğini tercih ettiler; kayıtsız bireysellik yerine kolektif dayanışmaya itimat ettiler. Kısacası, Gezi Parkı mekânın ortak paydalar temelinde nasıl bir yaratım mekânı haline geldiğinin, var olma ve değiştirme yönünde bir bilinç inşa eden insanların siyasal ve toplumsal tahayyülünü nasıl ele geçirdiğinin işaretidir. Mekân ve coğrafya, olayla yakından ilişkilidir. Alain Badiou'nun 2011 Arap İsyanları'na referansla söylediği gibi:

> Bir olayın tam ortasında, olayın yarattığı sorunları çözmeyi bilenlerden oluşur insanlar. Bir meydan işgali için de aynısı geçerlidir: Yemek, uyku düzeni, koruma, nöbetçi, afişler, dualar, savunma eylemleri – bunların hepsi her şeyin yaşandığı yerin, bir simge haline gelen yerin ne pahasına olursa olsun insanların elinde kalması içindir. Dört bir taraftan gelen yüz binlerce kişinin elinden çıkan sorunları çözmek imkânsız gibi görünebilir; özellikle de o meydanda devlet fiilen ortadan kaybolduğu için. Çözülmesi imkânsız sorunları devlet yardımı

> olmadan çözmek – bir olayın kaderi budur işte. Ve bir halkın ansızın, kim bilir ne kadarlığına, bir araya gelmeyi kararlaştırdığı o yerde var olmasını belirleyen şeydir bu (Badiou, 2011).

Olayın değerli olmasını sağlayan öğe ampirik uzamı aşıp bizi gücüle, zamansıza bağlamasıdır. Gezi İsyanı'nı önemli kılan da budur zaten: Kronolojik zaman (ölçülebilen) ile gücül (ölçülemeyen) zaman, yani devrim zamanı arasındaki antagonizmayı temsil etmesi. Gezi Parkı'nda zaman çok yoğun olarak deneyimlendi. Kurulan çadırlarda gündelik hayat deneysel komünlere dönüştü. Direnişçilerin mücadelesi ve müdahalesi, mekânı kairos'un her iki boyutunun da yaşandığı ve akabinde yeni imkânların, yeni olumsallıkların ortaya çıktığı yaratıcı bir merkeze dönüştürdü. Bir kere, aralıksız süren bir siyasal tartışma ortamı vardı. Gezi Parkı, öznelerin bilinçli eylemlerini tetikleyen çok büyük bir etki yarattı. Kairos'un her iki anını da yaşayan aktörler, böylece hem bir özgürlük alanı hem de bir komün yaratmış oldu. Bu 'kendiliğinden komün'de, bu 'devletsiz mekân'da her şey ortaklaşa yaşandı. Mekândan düşüncelere, yataktan yemeğe her şey paylaşıldı. Karşı-çıkma ve uyuşmazlık kültürü geliştiren direnişçiler, idealar paylaşıp onları kıyasıya tartıştı.[5] Böylece bir idea etrafında örgütlenmiş bir dünya, bir komün yaratıldı. Netice itibarıyla Taksim Gezi Parkı katılımcıların yeni siyasallaşmış özneler olarak ayağa kalkıp, homojen zamanın çok ötesinde deneyimlenen başka bir dünya yarattı.

Sonuç Yerine

Gezi İsyanı'ndan öğrenmemiz gereken, başka bir alternatifin ve başka tür toplumsal ilişkilerin de var olabileceğine dair inançtır. Dolayısıyla Gezi, farklı siyasal sistem ve alternatiflerin de mümkün olduğunu gösterdi. Tıpkı 1968 hareketi gibi anti-otoriter ve özgürlükçüydü. Tam da bu yüzden, düzen için travmatik bir olaydı. Gezi İsyanı tarihsel bir dönüm noktasıdır, çünkü otoriter kapitalizmi, neoliberal İslamcılığı tartışmanın merkezine yerleştirmekle kalmamış; aynı zamanda gerçekliğe angaje olmuş siyasal eylemin yaratıcı olanakları nasıl canlandırabileceğini de göstermiştir. Bir araya gelerek bir yeri gece ve gündüz demeden işgal eden, orayı bir arada olmanın ve dostluğun neşesiyle adeta sallayan paylaşımcı, eşitlikçi ve özgürlükçü kitlelerin varlığı, zaten olan ve gerçekleşen bir değişimdir. Gezi İsyanı tam da odağın merkezine, yani doğayı ve yaşamı hoyratça tüketen neoliberal ve otoriter bir rejimin kalbine inmiş bir çekiç darbesidir. Ancak bir noktayı ısrarla vurgulamak gerekiyor: Bugün büyük devrimci oluşlar bile verili düzen tarafından önleyici stratejilerle revize edilip yutulabilir. Verili düzen, bu bakımdan sadece devrimin gücül ve edimsel yanlarını değil, bizzat devrim ideasını bitirme arzusudur aynı zamanda. Hem devrimin gücül fikirlerine, hem de o fikirlerin edimselleşmesine karşı verilen 'örgütlü' bir tepkidir. Fikrin devrimci potansiyelliğini, verili düzenin

karşı-devrimci meşrulaştırmasına dönüştürmede üzerine yoktur. Yani karşı-devrim olarak içinde yaşadığımız neoliberal toplumun sonsuz bir asimile etme repertuvarı vardır.

Ancak devrim, fiili iktidar ilişkilerince, baskı ve şiddet aygıtları veya stratejilerince ele geçirilemeyecek denli güçlü bir potansiyelliğe sahiptir. Zaten devrimci fikirlerin ölmemek gibi 'kötü' bir huyu vardır. Ancak isyanın orta yerine çentik attığı neoliberal ve muhafazakâr hegemonyaya karşı olmak yeterli değildir; onun yerine geçecek farklı sistemlerin neler olabileceğini de tartışmak ve adlandırmak gerekir. Hangi toplumsal sistem, hangi idea neoliberal ve otoriter kapitalizmin yerini alabilir? Eğer karşı karşıya olduğumuz hayatın her alanını kapsayan yeni ve süreklileşmiş bir proleterleşmeyse, deneyimlememiz gereken de yeni bir siyaset biçimi olmalıdır.

Gezi İsyanı bize anti-politik çağında politikanın tekrar 'mümkün' olduğunu gösterdi. Bu kavrayış bizi derinleştirip zenginleştirmeli. Bu yüzden, mümkün olanı hayal edip denemenin zamanı geldi, çünkü gücülün verili olan sistemle hiçbir bir ilişkisi yoktur. Zaten özgürlük, var olan ile olacak olan arasındaki ilişki deneyimlendiği sürece anlamlıdır. Önemli olan, ısrarla deney yapmayı sürdürmektir.

Gezi İsyanı'nın bizi nerelere götüreceğini henüz bilemiyoruz. Çünkü isyan ekonomik ve siyasal nedensellik ilkeleriyle açıklanabilecek 'çizgisel ve belirlenmiş bir tarihsel olay' olmaktan ziyade, bir süreç halinde devam eden olaylar zincirine tekabül ediyor. Bu bağlamda, kairos'un iki boyutu da –strateji ve sarhoşluk, görmek ve arzulamak, bilgi ve inanç– hayati önem taşımaktadır. Afyonsuz strateji sefildir, stratejisiz afyon kör ve manasızdır. Kısacası, kairos'un iki boyutu arasındaki ilişkiselliği korumak çok önemlidir. Devrimin 'uygun bir zamanı' yoktur. Çünkü devrimin zamanı kairolojiktir; salt tekrarı, kronolojik cehennemin çizgisel zaman akışını bozarak zamanı değiştiren "müsait andır" (Negri, 2003: 142). Ve elimizde hâlâ devrim gibi bir imkân varsa, devrim ideası neoliberal toplumda kaybolup gitmek yerine sürekli beliriyorsa, ısrarla varlığını sürdürüyorsa, bu devrimin, "zamanın donduğu, durakaldığı" (Benjamin, 1969: 254) bir olay olmasındandır.

Sonnotlar

[1] Gezi özel sayısı yapan veya Gezi'yi tartışan dergilerden ilk akla gelenler şunlar: Express, Praksis, Birikim, Redaksiyon, Mesele. Bu bağlamda, Praksis'in "Gezi ile Gelen En Uzun Haziran Sözü Aşan İçerik" başlıklı özel sayısı özellikle incelenmeye değer. Dergide Ali Rıza Güngen'in "Haziran İsyanı: Paranteze Alınamayacak Kadar Fazla";

Cenk Saraçoğlu'nun "'Burası Orası değil Artık Efendi!': Haziran Direnişi ve Yeni Durum", İbrahim Gündoğdu'nun "Haziran İsyanı'nın İki Temel Dinamiği Üzerine" ve Çağlar Dölek'in "AKP'nin 'Destan Yazan' Polisi: Sınıf Aygıtı mı Dediniz?" makaleleri isyanı siyasal, mekânsal ve sınıfsal bir temelde ele alan son derece nitelikli yazılar olarak göze çarpıyor. Express'in Gezi'yi karnavalesk bir isyan olarak ele alıp ortaya çıkardığı siyasal olanakları ve alternatif düşün biçimlerini tartıştığı 136. sayısı da bu bağlamda incelenmeye değer.

[2] *Society & Space* dergisinin Gezi üzerine hazırladığı forum köşesi ile (Bkz: http://societyandspace.com/material/discussion-forum/forum-on-turkey/) *South Atlantic Quarterly*'nin A Region of Resistance: Mass Protests in Egypt and Turkey başlıklı 113. sayıları bu saydıklarıma örnek oluşturuyor (Bkz. http://saq.dukejournals.org/content/113/2). Ayrıca bkz: (Diken, 2014; Eken, 2014; Kuymulu, 2013; Öncü, 2014; Tuğal, 2013; Yörük, 2014).

[3] 1 Mayıs 2013'ü mekân ve iktidar ilişkisi açısından daha detaylı olarak ele alan bir yazı için bkz: (Taşkale, 2013). Bir Kamp Olarak Kent: 1 Mayıs 2013 Örneği. *Sendika.org*, 20 Mayıs. Son erişim tarihi, 13/05/2015.

[4] Olay kavramını Deleuzecü bir bakış açısıyla incelemeyi tercih ediyorum. Bunun temel sebebi ise, Deleuze'de gücül ve edimselin tek bir hat yerine "en baştan itibaren en az iki çokluk, en az iki tip" üzerinde dağılmasıdır (Deleuze ve Guattari, 1994: 152). Deleuze'de gücüllleşme ve edimselleşme sürekli birbirleriyle etkileşim halindedir. Badiou'nun olay politikası ise, olayın sadece edimselleşme üzerinden kavranıp tek bir hat çizmesiyle gerçekleşir. Bunun sonucunda, gücül ve edimsel arasındaki 'etkileşimli yüzey' ortadan kalkar, olayın edimselleşmesi olayın gücülleşmesinden daha önemli bir hale gelir. Oysa Deleuze'de edimselleşme, gücülleşmeden ayrı düşünülemez.

[5] Bu bağlamda bkz: (Turan ve Romain Örs, 2015). Bu makale, Gezi İsyanı'nın mekânda deneyimlenen ve kolektif dayanışma, kibarlık, paylaşım ve şiddetsizlik gibi pratiklerine etnografik açıdan değinmesi anlamında incelenmeye değer.

Kaynakça

Agamben G (1993). *Infancy and History: The Destruction of Experience.* London: Verso.

Agamben G (1999). *Potentialities: Collected Essays in Philosophy.* Stanford, CA: Stanford University Press.

Agamben G (2007). *Infancy and History*. London: Verso.

Badiou A (1999). *Deleuze: the Clamor of Being.* Minneapolis: University of Minnesota Press.

Badiou A (2011). Tunisia, Egypt The Universal Reach of Popular Uprisings. *http://www.lacan.com/thesymptom/?page_id=1031* . Son erişim tarihi, 12/05/2015.

Badiou A (2012)*The Rebirth of History: Times of Riots and Uprisings*. London: Verso.

Bauman Z (2012). Fuels, Sparks and Fires: On taking to the Streets. *Thesis Eleven,* 109 (1), 11-16.

Benjamin W (1969). *Illuminations*. Newyork: Schonken Books.

Benjamin W (1999). *1927-1940. The Arcades Project.* Cambridge, Mass: Belknap Press.

Benjamin W (2003). *Selected Writings Vol.4 1938-1940.* Cambridge, MA: Harvard University Press.

Benjamin W (2005). Karl Kraus. İçinde: M W Jennnings, H Eiland ve G Smith (der), *Walter Benjamin: Selected Writings. Vol. 2. Pt. 2, 1931-1934*, Cambridge, Mass: Harvard University Press, 433-58.

Benlisoy F (2013). *Gezi Direnişi: Türkiye'nin Enteresan Başlangıcı*. İstanbul: Agora.

Boratav K (2013). Korkut Boratav Gezi Direnişi'ni Değerlendirdi: Olgunlaşmış bir Sınıfsal Başkaldırı. http://www.sendika.org/2013/06/her-yer-taksim-her-yer-direnis-bu-isci-sinifinin-tarihsel-ozlemi-olan-sinirsiz-dolaysiz-demokrasi-cagrisidir-korkut-boratav/, 22 Haziran. Son erişim tarihi, 13/05/2015.

Bosteels B (2011) *The Actuality of Communism*. London: Verso.

Bürkev Y (2013). Sınıf, Toplumsal Muhalefet ve Siyasal Rejim Açısından Haziran İsyanı. *İçinde: Ö Göztepe (der), Gezi Direnişi Üzerine Düşünceler*, Ankara: Notabene, 29-44.

Dean J (2012). *The Communist Horizon*. London: Verso.

Deleuze G (1990). *Logic of Sense.* New York: Columbia University Press.

Deleuze G (1994). *Difference & Repetition.* London: The Athlone Press.

Deleuze G (1995). *Negotiations.* New York: Columbia University Press.

Deleuze G (2004). *Desert Islands and Other Texts 1953-1974.* Los Angeles, Calif: Semiotext(e).

Deleuze G (2006). *Two Regimes of Madness. Texts and Interviews 1975-1995*. New York: Semiotex(e).

Deleuze G ve Guattari F (1994). *What is Philosophy?.* London: Verso.

Dikeç M (2013). Fraudulent Democracy and Urban Stasis in Turkey.

https://www.opendemocracy.net/opensecurity/mustafa-dike%C3%A7/fraudulent-democracy-and-urban-stasis-in-turkey, 17 Haziran. Son erişim tarihi, 13/05/2015.

Diken B (2012). *Revolt, Revolution, Critique: The Paradox of Society.* London: Routledge.

Diken B (2014). The Emancipated City: Notes on Gezi Revolts. *Journal for Cultural Research,* 18, 315-328.

Dillon M (2008b). Lethal Freedom. *Theory & Event*, 11 (2), 1-22.

Douzinas C ve Žižek S (der) (2010). *The Idea of Communism*. London: Verso.

Dölek Ç (2013). AKP'nin 'Destan Yazan' Polisi: Sınıf Aygıtı mı Dediniz?. *Praksis*, Özel Sayı, 53-63.

Eken B (2014). The Politics of the Gezi Park Resistance: Against Memory and Identity. *South Atlantic Quarterly*, 113 (2), 427-436.

Erdem C (2013). Alain Badiou'nun Olay Felsefesi ve Gezi Ruhu'nun Hakikati. *Varlık*, 1272, 18-23.

Geçgin E (2013). Proleterleşen Gençliğin İsyanı. http://www.sendika.org/2013/07/proleterlesen-gencligin-isyani-ercan-gecgin-birgun/, 23 Temmuz. Son erişim tarihi, 12/05/2015.

Göztepe Ö (2013) *Gezi Direnişi Üzerine Düşünceler*. Ankara: Notabene.

Graeber D (2011). Occupy and Anarchism's Gift of Democracy.

http://www.theguardian.com/commentisfree/cifamerica/2011/nov/15/occupy-anarchism-gift-democracy, 15 Kasım. Son erişim tarihi, 23/05/2015.

Gündoğdu İ (2013) Haziran İsyanı'nın İki Temel Dinamiği Üzerine. *Praksis*, Özel Sayı, 35-44.

Güngen AR (2013). Haziran İsyanı: Paranteze Alınamayacak Kadar Fazla. *Praksis*, Özel Sayı, 105-113.

Hallward P (2006). *Out of this World: Deleuze and the Philosophy of Creation*. London: Verso.

Hardt, M ve Negri A (2011). Arabs are democracy's new pioneers. http://www.theguardian.com/commentisfree/2011/feb/24/arabs-democracy-latin-america. 24 Şubat. Son erişim tarihi, 24/05/2015.

Harvey D (2003). *The New Imperialism*. Oxford: Oxford University Press.

Kuymulu M B (2013). Reclaiming the right to the city: Reflections on the urban uprisings in Turkey. *City*, 17 (3), 274-278.

Lefebvre H (1976). Reflections on the Politics of Space. *Antipode*, 8, 30–37.

Nail T (2013). Deleuze, Occupy, and the Actuality of Revolution. *Theory & Event*, 16 (1). Son erişim tarihi, 24/05/2015.

Negri A (2003). *Time for Revolution*. New York: Continuum.

Nietzsche F (1991). On the Uses and Disadvantages of History for Life. İçinde: D Breazeale (der), *Untimely Meditations*, Cambridge: CUP, 59-123.

Öncü A (2014). Turkish Capitalist Modernity and the Gezi Revolt. *Journal of Historical Sociology,* 27, 151-176.

Özbank M (2013). *Gezi Ruhu ve Politik Teori*. İstanbul: Kolektif Kitap.

Özuğurlu M (2013) Gezi Parkı Olayı'nın Politik Bağlamı. İçinde: Ö Göztepe (der), *Gezi Direnişi Üzerine Düşünceler*, Ankara: Notabene, 45-54.

Saraçoğlu C (2013). Burası Orası değil Artık Efendi!: Haziran Direnişi ve Yeni Durum. *Praksis*, Özel Sayı, 73-77.

Sloterdijk P (2010). *Rage and Time: A Psychopolitical Investigation.* New York: Columbia University Press.

Sönmez M (2013). *Kent, Kapital ve Gezi Direnişi*. Ankara: Notabene.

Taşkale A R (2012a) On the Militancy of 2011 and the Time of Revolution. *http://criticallegalthinking.com/2012/10/10/on-the-militancy-of-2011-and-the-time-of-revolution/*, 10 Ekim. Son erişim tarihi, 24/05/2015.

Taşkale A R (2012b). İsyan, eleştiri, cesaret: Türkiye, Cesur Yeni Dünya ve bizim öğrenciler. *http://www.kulturmafyasi.com/2012/12/21/isyan-elestiri-cesaret-turkiye-cesur-yeni-dunya-ve-bizim-ogrenciler/*, 21 Aralık. Son erişim tarihi, 12/05/2015.

Taşkale A R (2013). Bir Kamp Olarak Kent: 1 Mayıs 2013 Örneği. *http://www.sendika.org/2013/05/bir-kamp-olarak-kent-1-mayis-2013-ornegi-ali-riza-taskale/*, 20 Mayıs. Son erişim tarihi, 13/05/2015.

Tonak A (2013) İsyanın Sınıfları. İçinde: Ö Göztepe (der), *Gezi Direnişi Üzerine Düşünceler*, Ankara: Notabene, 21-28.

Tuğal C (2013). Resistance Everywhere: The Gezi Revolt in Global Perspective. *New Perspectives on Turkey,* 49, 157-172.

Tuğal C (2015). Bir Garip İslamileşme Serüveni. *http://baslangicdergi.org/bir-garip-islamilesme-seruveni/*, 9 Mayıs. Son erişim tarihi, 13/05/2015.

Turan Ö ve Romain Örs İ (2015). The Manner of Contention: Pluralism at Gezi*. Philosophy Social Criticism* , 41 (4-5), 453-463.

Yörük E (2014). The Long Summer of Turkey: The Gezi Uprising and Its Historical Roots. *South Atlantic Quarterly,* 113 (2), 419-426.

Žižek S (2007). Divine Violence and Liberated Territories. SOFT TARGETS talks with Slavoj Žižek. *http://www.softtargetsjournal.com/web/zizek.php*, 14 Mart. Son erişim tarihi, 13/05/2015.

Žižek S (2011). Why Fear the Arab Revolutionary Spirit?. http://www.theguardian.com/commentisfree/2011/feb/01/egypt-tunisia-revolt, 1 Şubat. Son erişim tarihi, 24/05/2015.

Žižek S (2012). *The Year of Dreaming Dangerously*. London: Verso.